

Noardlike
Fryske
Wâlden

jaarverslag | 2014

Het jaar 2014

Terugkijkend op 2014 is de conclusie dat er veel tot stand gekomen is door toedoen van onze vereniging en niet in het minst onze leden. Dit jaarverslag geeft een goed beeld van waar we samen met diverse gebiedspartijen, overheden, wetenschap en onderwijs mee 'Dwaande' waren en zijn. We doen er toe in Noordoost-Fryslân: agrarische ondernemers die zorgen voor gezonde producten en werkgelegenheid, maar ook voor het prachtige landschap en biodiversiteit.

Was 2013 vooral nog leren en testen hoe een nieuw stelsel voor Agrarisch Natuurbeheer eruit kan zien, in 2014 is er al hard gewerkt aan de voorbereiding voor de collectieve aanpak, die in werking treedt vanaf 2016. Provinsje Fryslân gaf ons alvast indicatieve budgetten voor de verschillende leefgebieden mee, maar slaagde er niet in om ons voor het eind van het jaar een vastgesteld Natuurbeheerplan met de kaders voor onze gebiedsaanvraag aan te bieden. We hebben gemeend dat een afwachtende houding niet de juiste was. Daarom heeft de NFW zeker de laatste helft van 2014 veel tijd gestoken in professionalisering van de vereniging en informatievoorziening en voorlichting aan (toekomstige) beheerders. Kwaliteit wordt immers beloofd: we hebben veel vertrouwen in onze eigen beproefde werkwijze van cyclisch beheer voor het landschap en gebiedssamenwerking voor weidevogels. Het is de basis voor een goede gebiedsaanvraag met mogelijkheden voor een kwaliteitsslag.

2014 was ook het jaar waarin we meer samenhang hebben gebracht in onze projecten, om te komen tot Integrale Duurzaamheid in de Noardlike Fryske Wâlden. Daarin zit een centrale rol voor de bodem en de kringloop, de basis voor natuurinclusieve landbouw. De vraag kwam uit de markt, de NFW heeft de handschoen opgepakt met een groene totaalvisie die meerwaarde heeft voor onze leden, maar zeker ook voor het hele gebied. We zijn met die visie samen met de gebiedspartners begonnen een groenblauwe agenda te maken, waaraan de NFW de komende jaren wil trekken en *fan ûnderop* de regio wil meenemen.

Ik spreek mijn dank uit naar de leden, het bestuur, de algemeen secretaris, bureamedewerkers, themagroepleden, de schouwcommissie, beheerregisseurs, projectleiders, ambassadeurs, Raad van Advies en al onze partners voor de goede samenwerking en de wil om gezamenlijk resultaat te boeken.

Namens bestuur en medewerkers wens ik u veel leesplezier toe!
Attje Meekma, voorzitter
mei 2015

Missie NFW

De vereniging Noardlike Fryske Wâlden (NFW) is een samenwerking van zes agrarische natuurverenigingen in de Noordoost-Friese gemeenten Achtkarspelen, Tytsjerksteradiel, Dantumadiel, Kollumerland c.a. en Smallingerland. De vereniging heeft ruim 800 agrarische en ruim 200 particuliere leden. De NFW streeft naar een gebiedsgerichte vitale landbouw die vervlochten is met het cultuurhistorische landschap met bijbehorende natuurwaarden.

De vereniging zet zich in voor 6.900 ha weidevogelbeheer, 1.650 km landschapsbeheer van houtwallen en elzensingels, 4.000 ha ganzenfoeragegebied, 650 ha botanisch beheer en honderden pingo's en dobben. Het werkgebied betreft ruim 50.000 ha.

Een professioneel bureau in Burgum ondersteunt de leden bij de administratie van het agrarisch natuurbeheer. Als aanvulling daarop ontwikkelt de vereniging samen met externe projectleiders diverse projecten voor de leden en omgeving. Praktisch en wetenschappelijk onderzoek is een belangrijke rode draad voor de NFW. Dit wordt gedaan in samenwerking met Wageningen UR, Van Hall Larenstein, Nordwin en het Rijk.

Sinds 2005 wordt gewerkt aan een intentieverklaring met een werkprogramma dat is afgesloten met overheden en gebiedsorganisaties. Op het gebied van de thema's Natuur & Landschap, Weidevogels & Ganzen, Landbouw, Milieu & Water, Communicatie en Regionale Economie wordt integraal ingezet op nieuwe kansen en ontwikkelingen.

De rol van NFW

De NFW is de groenblauwe gebiedspartner in Noordoost-Fryslân. Ze heeft haar werkplek binnen het Streekhuus en brengt gebiedspecifieke, praktische en thematische kennis met zich mee. De NFW heeft zitting in twee themagroepen van Agenda Netwerk Noordoost (ANNO) en zet haar in

om ook de themagroep Groenblauw mee op koers te krijgen. Dit is belangrijk omdat in 2014 de Stuurgroep Nationaal Landschap is beëindigd op de voorwaarde dat de opgeheven structuur zijn plek krijgt binnen ANNO. Een belangrijk rol heeft de vereniging als uitnodigende partij in het gebiedsproces van het agrarisch natuurbeheer.

Dit biedt het platform om van onderop, met draagvlak van de gebiedspartijen, invulling te geven aan het agrarisch natuur- en landschapsbeheer. De NFW informeert transparant in het gebiedsproces. Gebiedspartners, provincie, gemeenten, LTO Noord, Wetterskip Fryslân, BFWW, FMF en TBO's fungeren als sparringpartners. Via het provinciale collectieven beraad (als toekomstige opvolger van BoerenNatuur), maar ook via bilaterale gesprekken met buurcollectieven wordt informatie uitgewisseld over het agrarisch natuurbeheer. Er is continu afstemming en kennisoverdracht met provincie Fryslân. De NFW participeert in een landelijke klankbordgroep voor het nieuwe agrarische natuurbeheer. De koploperspositie maakt dat de vereniging bij de uitrol van het nieuwe agrarisch natuurbeheer stappen terug moet zetten. De zelfsturingssystematiek wordt landelijk wel omarmd, maar door het Interprovinciaal Overleg met minder zelfsturingsruimte uitgerold. De kennis van de

zelfsturingsmogelijkheden die is opgedaan, wordt benut om met Wetterskip Fryslân een gebiedsofferte voor blauwe diensten uit te voeren.

Het onderzoek naar de rijke biodiversiteit in de NFW was het belangrijkste thema voor een symposium met Europese belangstelling in april. Ook de internationale belangstelling voor de GLB-pilot was groot. De NFW ondersteunt het ministerie van EZ bij werkbezoeken en excursies. De vereniging heeft de landelijke organisatie Servicenet met praktijkkennis geïnspireerd op een werkbezoek. De NFW participeert actief binnen Servicenet. Ook participeert de vereniging in een landelijk netwerk rond de Kringloopwijzer.

Binnen het Streekhuus is ook het onderwijs in de vorm van de Kenniswerkplaats gevestigd. De NFW werkt samen met de kenniswerkplaats door werkplekken beschikbaar te stellen voor stagiaires en door studieprojecten mee te begeleiden en ondersteunen. Daarnaast verzorgt de NFW gastcolleges op van Hall Larenstein. Met Wageningen UR is wederom invulling gegeven aan het KB4-project rond 'Levenscyclus analyses'. Binnen de regio is de NFW vertegenwoordigd in de Toeristische Raad.

Verenigingsactiviteiten

In 2014 telde de NFW in totaal 1.036 leden. De leden zijn door het bureau ontzorgd rond de administratie van het agrarische natuurbeheer met onder andere informatieverstrekking en de afhandeling van betaalbeschikkingen. Daarnaast hebben bureaumedewerkers taken uitgevoerd voor de projectleiders, bijvoorbeeld de verwerking van de schouwgegevens uit de GLB-pilot. Ook heeft het bureau ledendiensten verzorgd op het gebied van de gecombineerde data inwinning, overdrachten geregeld en 'vaststellingen' en 'het overzetten van beheer' verzorgd voor Wetterskip Fryslân en de Centrale As.

Andere werkzaamheden van het bureau zijn bijvoorbeeld het opstellen van het collectief beheerplan 2015, het intekenen van het weidevogelbeheer in de toolkit, het aanvragen van ruige mestmeldingen, het verwerken van last minutebeheer en het opnieuw aanvragen van SNL-beheer. Het team heeft haar eigen effectiviteit beoordeeld, waarbij onder andere de teamcompetenties zijn besproken. Hiermee is een basis gelegd waarop in 2015 verder wordt geborduurd met een gerichte competentietraining. Daarnaast zijn de medewerkers getraind op GIS en digitale communicatie.

Enkele cijfers en activiteiten van 2014

- Drie nieuwe bestuursleden bij de NFW: Nanne de Vries, Andries Halbesma en voorzitter Attje Meekma.
- Het bestuur, dat de onderliggende ANV's vertegenwoordigt, vergaderde 16 keer en organiseerde drie algemene ledenvergaderingen.
- Er werkten vijf bureaumedewerkers. Twee medewerkers ondersteunden het bureau vanuit een flexpool.
- De algemeen secretaris zorgde voor de bestuursondersteuning, aansturing bureau en externe activiteiten.
- Vier projectleiders werkten structureel aan diverse projecten.
- 19 beheerregisseurs ondersteunden de beheerders bij het uitvoeren van het weidevogelbeheer.
- 21 leden participeerden in de schouwcommissie en bezochten leden met een adviesbezoek.
- Zes interne werkgroepen, penningmeesters, bureaumedewerkers, beheerregisseurs, schouwcommissie, werkgroep communicatie en werkgroep innovatie vergaderden meerdere malen. Een notulist zorgde voor de verslagen. Leden participeerden ook in de vijf themagroepen onder het werkprogramma.
- Een externe communicatieadviseur en vormgever ondersteunden de vereniging.
- De Raad van Advies is een keer bij elkaar geweest.
- Er waren zeven donateurs en twee adoptanten.
- Er zijn vier nieuwsbrieven verstuurd naar leden en relaties en 17 persberichten verzonden.

Projecten

Kringloopboeren

Boerenbedrijven toekomstbestendig maken vanuit de kringloopgedachte, is de basis van het thema kringloopboeren waar de NFW op verschillende manieren aan werkt. In 2014 is het project 'Duurzaam boer blijven in Fryslân' afgerond. Er is nadrukkelijk gekeken naar de benutting van mineralen en verbetering van de bodemvruchtbaarheid. Ook de mogelijkheden van het telen van eigen krachtvoer is onderzocht. De ervaringen tot op heden en specifiek van dit project zijn verwoord in een flyer, een symposium en een brochure 'Boeren in Balans'. De studiegroep 'Alternatief spoor' werkt continu aan het sluiten van haar kringloop. Wederom is door het ministerie een vrijstelling voor het bovengronds aanwenden van mest afgegeven. In een praktijkproef bleek de grasopbrengst hoger en groener. Doel is om in 2015 de praktijkproef wetenschappelijk te onderbouwen.

Biodiverse zuivel

De NFW participeert gezamenlijk met de agrarische natuurverenigingen Gagelvenne en Idzegea in het project 'biodiverse zuivel' van Friesland Campina (FC), Rabobank en Wereld Natuurfonds. Het doel van dit project is om input te leveren voor de integratie van biodiversiteit in de keten. Concreet binnen Focus Planet bij FC en/of als groenfinanciering. Het project moet aangeven hoe een agrariër hier concreet op kan inspelen en welke verdienste daar tegenover staat.

Praktijkproeven weidevogel-, landschap- en akkervogelbeheer

In 2014 is de GLB-pilot opgeleverd. Het leerpuntenrapport is breed verspreid en de concepten van werkwijzen en formats zijn gedeeld met het Samenwerkingsverband Agrarische Collectieven Nederland (SCAN). Om de eigen systematiek nogmaals goed van A tot Z te kunnen testen, is de NFW drie eigen praktijkprojecten gestart. De praktische kennis die door de vereniging, beheerregisseurs, schouwcommissie en beheerders is opgedaan, wordt gebruikt voor de uitvoering van het agrarisch natuurbeheer in 2016.

Blaauwe diensten

Gezamenlijk met Wetterskip Fryslân is ingezet om waterdoelen met draagvlak te kunnen realiseren. Via een gebiedsgerichte aanpak (procesaankpak) is gewerkt aan een praktisch uitvoerbaar plan van aanpak van wateropgaven in 3 pilotgebieden. Als hulpmiddel is een maatregelkoffer uitgewerkt. Bij de uitvoering van de pilot in 2015 zijn maatwerk, ruimtelijke samenhang en vertrouwen sleutelwoorden om met alle betrokken grondgebruikers te werken aan een verbeterd watersysteem.

Energie uit Hout

Het project 'Energie uit Hout' heeft in 2014 een vervolg gekregen met informatiebijeenkomsten en het werven van deelnemers voor de tweede fase praktijkproef. Elke deelnemer ontving een aanbod op maat. Het doel is om de kwaliteit van het beheer continu te bevorderen, de eigenaren te ontzorgen, kosten te besparen en CO2-neutraal te worden door langjarig gebruik van de lokaal vrijkomende biomassa.

Jeugdeducatie

Het jeugdeducatie project 'takomst foar in unyk lânskip' is van grote waarde. Het project waarin schooljeugd van groep 7 en 8 uit de regio een lesweek invult met alles rond de cultuurhistorie, biodiversiteit van het landschap en het beheer in praktijk beleeft, gaat vanaf 2015 weer van start. Het is gelukt om met de projectpartners de financiering rond te krijgen.

Samenwerking

In praktijk blijken de themagroepen echte 'brûsplakken' waar de samenwerking tussen gebiedspartijen concreet wordt. Leden van verschillende gebiedspartijen hebben zitting in de themagroepen. Van onderop wordt eigen praktijkkennis ingebracht om innovaties op te starten, beleid te beïnvloeden en af te stemmen of om een nieuw projectidee te lanceren.

De afstemming en het in gesprek gaan met elkaar leidt tot begrip voor elkaars standpunten of doelstellingen. Dat betekent niet altijd dat je het uiteindelijk eens bent, maar met gebiedspartners integraal werken, betekent wel dat je verder komt dan alleen.

Deze afstemming en samenwerking voert de vereniging concreet uit in het veld bij het weidevogel- en landschapsbeheer. Beheerregisseurs gaan in gesprek met beheerders, terreinbeherende organisaties, plaatselijke vogelwachten, wildbeheereenheden en Wetterskip Fryslân om de omstandigheden zo goed mogelijk te maken voor de weidevogels. Bij het landschapsbeheer wordt gestreefd naar afstemming in de beheercyclus met beheerders, beleidsontwikkeling en de beleidsuitvoering en controle met de gemeenten.

Hele concrete samenwerking vult de NFW ook in door vrijwilligers te leveren of leden bereidheid te generen bij wandelevenementen Kennedymars en Swaddekuier en bramenfestijn Brommel. Ook ondersteunt de NFW bij werkbezoeken in het gebied op thema's als weide- of landschapsbeheer en energiebesparing.

Activiteiten en feiten

- Er zijn 20 weidevogelinformatieborden geplaatst.
- Vogelwachten zijn financieel ondersteund om te werken met de weidevogel-app voor nestregistratie.
- Er zijn werkbezoeken verzorgd, o.a. voor Stichting Heg en Landschap, Servicenet en Vogelbescherming Nederland.
- Er zijn presentaties gegeven bij het Nordwin en Dockinga College.
- Er is een Europees symposium over biodiversiteit in het NFW-coullisselandchap georganiseerd.
- Ambassadeur Gerrit Hiemstra was dagvoorzitter.
- Stichting Dam Jaarsma is ondersteund bij hun jubileum.
- Brommels heeft weer steun gekregen bij het Bramenfestijn.
- De boerenleden hebben geholpen bij de Kennedymars, Swaddekuier, een aantal open dagen en de jeugdweidevogeldag in Drogeham.
- NFW heeft deelgenomen aan Springtij op Terschelling.
- Staatssecretaris Dijkema is op bezoek geweest bij de NFW en de andere drie gebiedspilots voor het GLB in Onstwedde, waarbij een leerpuntenrapport is opgeleverd.
- Er is een Boeren in Balans uitgegeven over Kringloopboeren.
- Er is een fietsroutekaart langs de 11 interactieve picknickbankjes gemaakt met Staatsbosbeheer en Falkplan. Ambassadeur Joop Atsma nam het eerste exemplaar in ontvangst.
- Hester Klompmaker is de vierde NFW-ambassadeur geworden.
- Het NFW-kantoor is uitgebreid.
- 70 agrariërs hebben gezamenlijk met de NFW de kringloopwijzer ingevuld.
- Ruim 100 studenten hebben via de kenniswerkplaats 30 NFW-leden geadviseerd over het sluiten van de kringloop op hun bedrijf.
- Bij 61 leden is een schouw uitgevoerd in het kader van de GLB-pilot.
- Er zijn 47 reguliere schouwen uitgevoerd.
- Er liepen 1.229 aanvragen voor het SNL en ook nog oude PSAN-contracten.
- In 2014 zijn geen Woudencertificaten uitgereikt.
- Douwe Hoogland is geridderd in de orde van Oranje Nassau bij zijn afscheid als voorzitter van de NFW.

Blik op 2015

2015 wordt een jaar van transitie. Groepen van boeren zijn Europees geaccepteerd als eindbegunstigde voor Agro Milieudiensten. Het Rijk kan nu een gebiedsaanvraag aangaan met een collectief. De beoogde zelfsturingssystematiek krijgt niet de volledige ruimte die het nodig heeft. Dit betekent dat de NFW een paar stappen terugdoet en vandaar uit, binnen de gegeven kaders, streeft naar een maximaal kwaliteitsresultaat met het agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

De NFW streeft naar een verdere uitrol van haar groenblauwe partnerschap in het gebied. Integrale duurzaamheid, of natuurinclusieve landbouw, is daarbij de koers. De NFW streeft naar een rijk landschap; met meer biodiversiteitswaarden boven en beneden de grond en ook nieuwe maatschappelijke en economische dragers verbonden aan de streek(bewoners). De volhoudbaarheid en kwaliteit van het boeren in een uniek landschap in balans met de leefomgeving, blijft onze stip op de horizon. De volhoudbaarheid voor mens, planeet en economie met een streven naar kwaliteit. Concreet betekent dit dat de NFW:

- Leden zal faciliteren met praktijkkennis op het gebied van agrarisch natuurbeheer en de verduurzaming van de bedrijfsvoering;
- De competenties van bureau, beheerregisseurs, schouwcommissie en bestuur zal trainen;
- Blijvend bekendheid zal geven aan de vereniging en haar activiteiten;
- Een kwalitatief volle gebiedsaanvraag voor droge en natte dooradering en open grasland zal indienen;
- Gecertificeerd wil worden;
- Ondersteunend wil zijn voor andere collectieven met kennis en kunde;
- Haar kennis (Europees) wil vergroten en uitwisselen via symposia, werkbezoeken, deelname kennisbijeenkomsten, excursies, etc.;
- Verder wil werken aan de zoektocht naar nieuwe maatschappelijke en economische dragers voor de integrale duurzaamheid van agrarische bedrijven.

Ledenbetrokkenheid

De NFW telt 1.036 leden, waarvan 296 leden actief aan weidevogelbeheer doen, 570 leden aan landschapsbeheer of botanisch beheer en 57 leden aan ganzenbeheer binnen een ganzenfoeragegebied.

Collectief weidevogelbeheer

Afgelopen seizoen zijn in totaal 1.116 grutto's, 2.133 Kievieten, 1.071 scholeksters en 955 tureluurs geteld in de NFW-weidevogelmozaïeken. Wederom een stijging ten opzichte van 2013 van met name de grutto en tureluur. Dit terwijl het areaal beheerde percelen is 'ingedikt' naar 6.868 ha.

Landschapsbeheer

De rijke biodiversiteit van Nationaal Landschap NFW is onderzocht en specifiek vier soortgroepen: vleurmuizen, broedvogels, hogere planten en ongewervelde dieren. Dit heeft de eerste Staat van de Natuur opgeleverd: de uitkomsten van een gezamenlijk monitoringonderzoek door NFW, A&W en LBF. Daarnaast is bekeken wat minimaal nodig en het meest gewenst is aan beheer om het landschap te behouden en te ontwikkelen. Deze habitatanalyse wordt benut om in 2015 invulling te geven aan de beheerstrategie voor ons unieke coullisselandchap.

Ganzenbeheer

In 2014 is een nieuwe aanpak voor de ganzenoverlast vastgesteld door de provincie Fryslân. Ganzenfoeragegebieden blijven bestaan en 57 beheerders hebben de keuze gemaakt hier aan mee te willen doen.

NFW in het nieuws

Ook in 2014 communiceerde de NFW lokaal en nationaal over haar activiteiten. 17 maal was de NFW daardoor nadrukkelijk in het nieuws. De berichten gingen over de (positieve) weidevogelpopulatie, een boek over kringlooplandbouw met Friese Inbrengh (januari), de vrijstelling voor bovengronds mest aanwenden en de aanwezigheid van een broedgeval van de grauwe klauwier (februari), een toelichting op de bestuurswisselingen, de introductie van de ambassadeurs en uitkomsten van het symposium rond de biodiversiteit met de Staat van de Natuur (april), de overhandiging van de eerste fietsroutekaart (mei), plaatsing van de weidevogelborden, overhandiging van de leerervaringen van de GLB pilots, medewerking van boeren aan de Swaddekuier en de demonstratie rond het bovengronds mest uitrijden (juni), een fotomoment van het meten van de grashoogte na de bemestingsproef (juli), de goede score van de praktijkproef van bovengronds mest uitrijden (augustus), de overdracht van het voorzitterschap van Hoogland aan Meekma, de openstelling van het SNL en de informatieavonden over het nieuwe agrarische natuurbeheer in 2016 (november). Zie www.noardlikefryskewalden.nl/nieuws.